

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 8 (2018)

8ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και
Θρησκευμάτων

8^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Ιδεολογικές – Πολιτικές – Ψυχολογικές – Παιδαγωγικές
Προϋποθέσεις Εκπαίδευσης Χαρισματικών Ατόμων

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL
14-17 Ιουνίου 2018

«Εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών/τριών - Η περίπτωση της Ιαπωνίας»

Ζωή Καραμπατζάκη, Σπυρίδων Ρίζος

doi: [10.12681/edusc.2689](https://doi.org/10.12681/edusc.2689)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραμπατζάκη Ζ., & Ρίζος Σ. (2020). «Εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών/τριών - Η περίπτωση της Ιαπωνίας». *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 428–434. <https://doi.org/10.12681/edusc.2689>

«Εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών/τριών - Η περίπτωση της Ιαπωνίας»

Δρ Ζωή Καραμπατζάκη, Σχολική Σύμβουλος Π.Ε.
Δρ Σπυρίδων Ρίζος, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής

Περίληψη

Στην Ιαπωνία οι προσπάθειες του ιδιωτικού τομέα είναι αυτές που κατά κύριο λόγο συμβάλλουν στην ανάπτυξη και στη προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα χαρισματικά παιδιά. Υπάρχουν πολλά ιδιωτικά σχολεία και οργανισμοί, που ασχολούνται με την υποστήριξη των χαρισματικών νέων. Τα ιδιωτικά σχολεία ως κέντρα αριστείας έχουν μακρά ιστορία στην Ιαπωνία.

Η έννοια της χαρισματικότητας δεν χρήζει ανοιχτής αποδοχής στο ιαπωνικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια η συνειδητοποίηση ότι πολλά χαρισματικά παιδιά κατά τη διάρκεια των ετών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης βιώνουν αισθήματα ανίας και έλλειψης ενδιαφέροντος έχει οδηγήσει τους «σχεδιαστές» του ιαπωνικού εκπαιδευτικού συστήματος στην καθιέρωση εξατομικευμένων προγραμμάτων εμπλουτισμού και επιτάχυνσης, κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προς εξυπηρέτηση των ιδιαίτερων αναγκών των χαρισματικών παιδιών.

Λέξεις – Κλειδιά: χαρισματικοί μαθητές; εκπαιδευτικά προγράμματα; Ιαπωνία

Abstract

The main factor in Japan contributing to the growth and development of gifted education has been the efforts of the private sector. Many private schools and youth organizations all exist which serve gifted youth. Private schools as centers of excellence have had a long history in Japan.

The concept of giftedness is not overtly accepted within the Japanese public educational system. Nevertheless recent years the realization that many of the gifted students during the years of compulsory education are disinterested and bored has caused the Japanese education system to attempt enrichment and acceleration models which provide special attention to the gifted student. Japan has made some special provisions at the secondary level for those who exhibit special gifts or talents.

Key-words: gifted students; educational programs; Japan

Εισαγωγή

Η ευρύτερη προσέγγιση της έννοιας της χαρισματικότητας ποικίλει από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή και κατά συνέπεια, διαφορετικοί τρόποι αναγνώρισης και διαφορετικού τύπου εκπαιδευτικές παροχές είναι σε χρήση ανά τον κόσμο. Δεν είναι λίγες εξάλλου οι χώρες, που προβάλλουν αρνητική στάση.

Η όποια επιχειρούμενη προσπάθεια αναμόχλευσης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της συνολικότερης φιλοσοφίας περί της χαρισματικότητας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πολιτισμικές διαφορές ανατολής και δύσης είναι έκδηλες. Αυτές οι διαφορές συχνά συνεπιφέρουν σημαντικές διαφοροποιήσεις

εννοιολογικών προσεγγίσεων και εκπαιδευτικών πρακτικών.

Το Ιαπωνικό εκπαιδευτικό σύστημα-Γενικά στοιχεία

Επίκεντρο και φιλοσοφία της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην Ιαπωνία αποτελεί η «σκληρή δουλειά» σε συνδυασμό με υψηλά κίνητρα. Οι Ιάπωνες πιστεύουν πάρα πολύ ότι το ταλέντο μπορεί να διδαχθεί, ενώ, η έννοια της χαρισματικότητας δεν απολαμβάνει ανοιχτής αποδοχής στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια οι σχεδιαστές της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής εισήγαγαν άρδην μια σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων εμπλουτισμού και επιτάχυνσης, με ιδιαίτερη στόχευση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προς όφελος των χαρισματικών μαθητών/τριών. Η είσοδος σε ένα γιαπωνέζικό λύκειο προϋποθέτει επιτυχία σε μια πολύ υψηλού επιπέδου σειρά εξετάσεων. Ενώ, θεαματικά δημοφιλείς είναι διάφοροι μαθητικοί διαγωνισμοί, όπως οι Επιστημονικές Ολυμπιάδες, όπου οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να συμμετέχουν και να «δίνουν τον καλύτερό τους εαυτό».

Για πρώτη φορά το 1945, το τελευταίο έτος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, εφαρμόστηκαν ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης για τα προικισμένα παιδιά στην επιστήμη και τα μαθηματικά. Το Μάρτιο όμως του 1947 με την ψήφιση του λεγόμενου «Θεμελιώδη Νόμου της Εκπαίδευσης» τα προγράμματα αυτά καταργήθηκαν, μόνο δύο χρόνια μετά την έναρξή τους.

Με το «Θεμελιώδη Νόμο της Εκπαίδευσης» καθιερώθηκε ένα εννεαετές σύστημα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, που καλύπτει το δημοτικό (6 χρόνια) και το γυμνάσιο (3 χρόνια) και οφείλει την προέλευσή του στο αμερικανικό μοντέλο 6-3-3 συν 4 χρόνια πανεπιστημίου. Ωστόσο, πολλά άλλα χαρακτηριστικά του ιαπωνικού εκπαιδευτικού συστήματος βασίζονται σε ευρωπαϊκά μοντέλα. Το σχολικό έτος ξεκινάει τον Απρίλιο και τελειώνει τον Μάρτιο του επόμενου έτους, ενώ το ποσοστό σχολικής φοίτησης για τα εννέα έτη υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι 99,98%.

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2002-3 το Υπουργείο Παιδείας, με βάση τις προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση (NCER) το 1987 και της Εθνικής Επιτροπής για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση το 2000, ξεκίνησε εκτεταμένη εφαρμογή της διαφοροποίησης του προγράμματος σπουδών στα δημοτικά και της δυνατότητας ομαδοποίησης ικανοτήτων στα γυμνάσια για τους/τις προικισμένους μαθητές/τριες.

Το 2005 το υπουργικό συμβούλιο της Ιαπωνίας ενέκρινε και καθιέρωσε στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση το λεγόμενο βασικό σχέδιο επιστήμης και τεχνολογίας (2006-10), το οποίο αποσκοπεί «στην καλλιέργεια της ατομικότητας και της ικανότητας των ταλαντούχων παιδιών» και περιλαμβάνει τα "Super Science High Schools", "Προγράμματα Επιστημόνων της Next Generation", "Camps Science" και "Τουρνουά Επιστήμης".

Ιδιωτική εκπαίδευση

Στην Ιαπωνία διαχρονικά η πρωτοβουλία για την εκπαίδευση των χαρισματικών μαθητών/τριών ανήκει περισσότερο στην ιδιωτική εκπαίδευση. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται πολλά ιδιωτικά σχολεία που παρέχουν προγράμματα εκπαίδευσης χαρισματικών μαθητών/τριών.

Ιδιαίτερος φημισμένο είναι το διεθνές σχολείο για χαρισματικά παιδιά, γνωστό ως Ακαδημία Παιδιών του Τόκιο (Tokyo Gifted Academy), που απευθύνεται

αποκλειστικά σε παιδιά με προηγμένες γνωστικές ικανότητες. Δεδομένου ότι το σχολείο παρέχει μαθήματα υψηλού επιπέδου πληρούνται ειδικές προϋποθέσεις για την εισαγωγή των μαθητών/τριών και μόνο τα παιδιά που βαθμολογούνται πολύ υψηλά σε ειδικό τεστ Γνωστικών ικανοτήτων γίνονται δεκτά.

Το συγκεκριμένο ιδιωτικό σχολείο στοχεύει στην παροχή εξατομικευμένης εκπαίδευσης, η οποία προσιδιάζει στις ικανότητες και στα ενδιαφέροντα κάθε μαθητή/τριας, ενώ, προσφέρει πρόσβαση στις ακαδημαϊκές ευκαιρίες χωρίς διακρίσεις βάσει της χρονολογικής ηλικίας. Τα προγράμματα του σχολείου συναντούν τις μοναδικές ανάγκες του/της κάθε μαθητή/τριας μέσω εξατομικευμένων τεχνικών επιτάχυνσης και εμπλουτισμού της ύλης, παρέχοντας ένα προκλητικό περιβάλλον μάθησης και μια σειρά προωθημένων εκπαιδευτικών εμπειριών.

Στη φιλοσοφία της Ακαδημίας Παιδιών του Τόκιο είναι οι εκπαιδευτικές εμπειρίες για τα χαρισματικά παιδιά να διαφοροποιούνται σε σχέση με τουλάχιστον δύο τρόπους: το *ρυθμό* (γρηγορότερη πρόοδος από ότι συνήθως) και το *βάθος* (παροχή πιο εμπεριστατωμένων μαθημάτων). Τα μικρά μεγέθη των τάξεων διευκολύνουν το πρόγραμμα σπουδών. Με την εξάλειψη περιττών επαναλήψεων και τον εμπλουτισμό των προγραμμάτων, τα παιδιά ασχολούνται με μια ποικιλία θεμάτων και απολαμβάνουν την ευχαρίστηση, που προκαλεί το «παιχνίδι» με τις ιδέες και τη δημιουργική δράση.

Οι μαθητές/τριες ομαδοποιούνται βάσει της γνωστικής τους ετοιμότητας και εμπλέκονται προς την εκπλήρωση συγκεκριμένων ατομικών στόχων μάθησης. Συνάμα, συνεργάζονται με άλλους σπουδαστές σε διαφορετικά προγράμματα μάθησης ανάλογα με τις ατομικές τους κλίσεις και ικανότητες.

Το σχολείο επιδιώκει να προσφέρει αμέτρητες δραστηριότητες που προωθούν υψηλού επιπέδου γνωστική προσέγγιση, ενθαρρύνοντας τους/τις μαθητές/τριες να υπερβαίνουν τα συμβατικά πλαίσια σκέψης, αναλύοντας, συνθέτοντας και αξιολογώντας πολύπλευρα το προσφερόμενο υλικό.

Το σχολείο δηλώνει υπερήφανο για το εξαιρετικό ακαδημαϊκό του πρόγραμμα, με την ανάγνωση και τα μαθηματικά να αποτελούν το θεμέλιο λίθο του προγράμματος σπουδών. Μέσω της ενσωμάτωσης υλικών Montessori, ηλεκτρονικών μαθημάτων, εκπαιδευτικού λογισμικού, εγχειριδίων και βιβλίων ερευνητικών εργασιών, δημιουργείται ένα ατομικό εκπαιδευτικό σχέδιο για τον/την κάθε μαθητή/τρια, το οποίο βασίζεται στο ακαδημαϊκό επίπεδο, στις κλίσεις και στα ειδικά ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού. Η διδασκαλία δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων και κριτικής-δημιουργικής σκέψης είναι επίσης θεμελιώδη στοιχεία στο πρόγραμμα σπουδών.

Δημόσια εκπαίδευση

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Στη δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση για τους/τις προικισμένους/ες μαθητές/τριες λαμβάνεται ειδική μέριμνα μέσω ενός είδους διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Οι μαθητές/τριες με υψηλές ικανότητες μάθησης δεν διαχωρίζονται κατ' ανάγκη από τα άλλα παιδιά, αλλά σε κάθε ομάδα αναμένεται να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες με πιο αργό ρυθμό μάθησης και το όφελος για αυτούς/ές είναι μια πλατύτερη κατανόηση του υλικού. Κάθε μάθημα αποτελείται από τρία στάδια: διδασκαλία, πρακτική και ανατροφοδότηση.

Στις τάξεις των μαθηματικών, για παράδειγμα, όλα τα παιδιά καλούνται να επιδείξουν προβλήματα αφαίρεσης μέσω της χρήσης πολύχρωμων υλικών. Σε επόμενη φάση οι μαθητές/τριες επιλύουν προβλήματα αφαίρεσης στα οποία οι έννοιες αντιπροσωπεύονται εικαστικά. Σε ένα τρίτο στάδιο ο/η δάσκαλος/α ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να περιγράψουν όσο το δυνατόν περισσότερους τρόπους για την επίλυση του ίδιου προβλήματος.

Το ενδιαφέρον για τα μαθήματα ενισχύεται επίσης από το ύφος της διδασκαλίας. Οι ιάπωνες δάσκαλοι/ες σπάνια διδάσκουν. Αντιθέτως, προσπαθούν να εκμαιεύσουν πληροφορίες και ιδέες από τους/τις μαθητές/τριες, ζητώντας στη συνέχεια από αυτούς/ές να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα ή την ακρίβεια αυτών των πληροφοριών. Επειδή όλα τα παιδιά γνωρίζουν ότι εν δυνάμει μπορεί να κληθούν να απαντήσουν, είναι ιδιαιτέρως προσεκτικά. Έτσι, παρόλο που τα προικισμένα παιδιά μπορεί να απαντήσουν εύκολα στην ερώτηση, υπάρχει πάντα η πιθανότητα να κληθούν να αιτιολογήσουν την απάντησή τους ή να αξιολογήσουν την απάντηση ενός άλλου παιδιού.

Ενδοσχολικές παιδαγωγικές δραστηριότητες

Το ενδιαφέρον για το σχολείο ενισχύεται περαιτέρω με την εκτεταμένη παροχή δραστηριοτήτων, οι οποίες είναι υποχρεωτικές. Οι δραστηριότητες κυμαίνονται από την καλλιγραφία, τη φωτογραφία, τη μουσική και την τέχνη, έως το ring-rong και το ποδόσφαιρο. Οι δραστηριότητες προσφέρονται ακόμα και κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών διακοπών των 6 εβδομάδων.

Αυτές οι πρακτικές, μαζί με τις πολλές ευκαιρίες ενίσχυσης της κοινωνικοποίησης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, που παρέχονται στα παιδιά μέσω συχνών διαλειμμάτων, μεγάλων ωρών γεύματος και τακτικών εκδρομών, προσφέρουν στα παιδιά ανεξαρτήτως επιπέδου ικανότητας μια σχολική ζωή που είναι δημιουργική, ενεργητική και ενδιαφέρουσα.

Εξάλλου, οι Γιαπωνέζοι πιστεύουν στην πολύπλευρη εκπαίδευση και την ολιστική ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Το σχολείο είναι γι' αυτούς ένας χώρος τόσο μετάδοσης γνώσεων, όσο και καλλιέργειας ηθικών δεσμεύσεων και κοινωνικών δεξιοτήτων.

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση οι νεαροί/ές μαθητές/τριες δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το γυμνάσιο ή το λύκειο της επιλογής τους, αλλά γίνονται δεκτοί/ές βάσει των βαθμολογιών, που επιτυγχάνουν σε εισαγωγικές εξετάσεις.

Η ποιότητα ενός γυμνασίου ή λυκείου κρίνεται από το ποσοστό των μαθητών/τριών του, που εισέρχονται στα πιο δημοφιλή πανεπιστημιακά ιδρύματα. Τα σχολεία οργανώνονται ιεραρχικά, έτσι ώστε το πιο απαιτητικό πρόγραμμα σπουδών και ο μεγαλύτερος ανταγωνισμός να συναντώνται στο αποκαλούμενο Number 1 γυμνάσιο ή λύκειο σε κάθε πόλη.

Κάθε μαθητής/τρια πρέπει να φοιτήσει σε ένα γυμνάσιο ή λύκειο όπου οι απαιτήσεις είναι σύμφωνες με τις βαθμολογίες των εισαγωγικών εξετάσεων. Εκείνοι/ες με τις χαμηλότερες βαθμολογίες πηγαίνουν στα επαγγελματικά γυμνάσια και λύκεια. Σε αντίθεση με τα κανονικά γυμνάσια και λύκεια που επιδιώκουν να προετοιμάσουν τους/τις μαθητές/τριες για την είσοδό τους στο πανεπιστήμιο, τα επαγγελματικά

γυμνάσια και λύκεια προετοιμάζουν τους/τις μαθητές/τριες για άμεση απασχόληση αμέσως μετά την αποφοίτηση.

Η επιταχυνόμενη εκπαίδευση και η πρόωρη εισαγωγή και αποφοίτηση από το πανεπιστήμιο επιτρέπεται σε περιορισμένο αριθμό μαθητών/τριών, αν και τα τελευταία χρόνια κερδίζουν συνεχώς έδαφος στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία. Ωστόσο και οι δύο αυτές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις περιορίζονται μόνο σε ορισμένα σχολεία και όχι σε όλα.

Εξωσχολικές παιδαγωγικές δραστηριότητες

Στην Ιαπωνία, μια σειρά μαθημάτων μετά το πέρας του κανονικού προγράμματος του σχολείου είναι ανοιχτά σε όλους/ες, εκτός από τις ενδοσχολικές δραστηριότητες, που παρέχονται κατά τη διάρκεια των σχολικών ωρών.

Η ποικιλία των προσφερόμενων μαθημάτων εξαρτάται από το μέγεθος του σχολείου και περιλαμβάνει θέματα όπως η ορχήστρα, η πληροφορική, ο αθλητισμός, η λογοτεχνία, η γεωλογία, η βιολογία, η τέχνη, η χημεία και η συγγραφή περιοδικού. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των νέων συμμετέχει σε αυτά τα μαθήματα.

Βιβλιογραφία

- Balchin, T. (2007). Teacher Nominations of the Gifted, Gifted and Talented, *The Journal of the National Association for Gifted Children*, 11, 5-17.
- Bruce, M. (1991). *From Afghanistan to Zimbabwe: Gifted Education in the World Community*. Retrieved November 15, 2008, from <http://www.gifted.uconn.edu/nrcgt/newsletter/june91/june9110.html>.
- Croft, J.L. (2003). Teachers of the Gifted: Gifted Teachers. In N. Colangelo & G.A. Davis (Eds.). *Handbook of gifted Education*, (p. 558-571). Boston: Allyn and Bacon.
- Davis, G.A. & Rimm, S.B. (1998). *Education of the gifted and talented*. Boston: Allyn and Bacon.
- Feldhusen, J.F. & Jarwan, F.A. (2002). Identification of Gifted and Talented Youth for Educational Programs. In K.A Heller., F.G. Monks, R.J. Sternberg, F.R. Subotnik (Eds.). *International Handbook of Giftedness and Talent*, (p. 271-282). Oxford: Pergamon.
- Ford, Y.D. (2003). Equity and Excellence: Culturaly Diverse Students in Gifted Education. In N. Colangelo & G.A. Davis (Eds.). *Handbook of gifted Education*, (p. 506-520). Boston: Allyn and Bacon
- Fortner, M.J. (1989). Educational programs and practices for academically able students in United States, Japan and Germany, *Roepers Review*, 2, 185-89.
- Freeman, J. (2002). *OUT-OF-SCHOOL EDUCATIONAL PROVISION FOR THE GIFTED AND TALENTED AROUND THE WORLD*. Retrieved January 15, 2008, from http://www.mext.go.jp/b_menu/shuppan/sonota/990301.htm.
- Garland, V.E. (1998). Educating middle level students in two cultures: Comparing Japanese and American perspectives, *The Journal of the New England League of Middle Schools*, 9(1), 19-23.
- Gearheart, B.R., Weishahn, M.W., Gearheart, C.J. (1988). *The exceptional student in the regular classroom*. Columbus: Merrill.
- Gross, M.U.M. (1994). Changing teacher attitudes to gifted students through inservice training, *Gifted and Talented International*, 9(1), 15-21.
- Renzulli, S.J. (1986). The three-ring conception. A development model for creative productivity. In R.J. Sternberg, J.E. Davidson (Eds.). *Conceptions of Giftedness*, (p. 53-92). New York: Cambridge University Press.
- Stevenson, H.W., Lee, S-Y. & Chen, C. (1994). Education of gifted and talented students in Mainland China, Taiwan, and Japan, *Journal for the Education of the Gifted*. 17, 104-130.
- Sumida, [M.](#) (2013). Emerging Trends in Japan in Education of the Gifted A Focus on Science Education. *Journal for the education of the gifted*, 36(3), 277-289. doi: 10.1177/0162353213493534.
- Wu-Tien, Wu et al., (2002). Programs and practices for identifying and nurturing giftedness and talent in Asia (outside the mainland of China). In K.A Heller.,

F.G. Monks, R.J. Sternberg, F.R. Subotnik (Eds.). *International Handbook of Giftedness and Talent*, (p. 765-778). Oxford: Pergamon.

Yamaoka, T., Matsumoto, S. & Sumida, M. (2015). Instructional Model of Japanese Science Teachers for the Gifted, *American Journal of Educational Research*, 3 (7), 944-948.